

VŨ THỊ PHƯƠNG LÊ (Chủ biên)
NGUYỄN THỊ LÊ VINH, TRƯƠNG THỊ PHƯƠNG THẢO

GIÁO TRÌNH

QUẢN LÝ NHÀ NƯỚC

VỀ DÂN TỘC VÀ TÔN GIÁO

NHÀ XUẤT BẢN ĐẠI HỌC VINH

VŨ THỊ PHƯƠNG LÊ (Chủ biên)

GIÁO TRÌNH QUẢN LÝ NHÀ NƯỚC VỀ DÂN TỘC VÀ TÔN GIÁO

VŨ THỊ PHƯƠNG LÊ (chủ biên)
NGUYỄN THỊ LÊ VINH, TRƯƠNG THỊ PHƯƠNG THẢO

GIÁO TRÌNH
QUẢN LÝ NHÀ NƯỚC
VỀ DÂN TỘC VÀ TÔN GIÁO

(Dùng cho đào tạo bậc đại học)

NHÀ XUẤT BẢN ĐẠI HỌC VINH

MỤC LỤC

LỜI NÓI ĐẦU	9
Chương 1. MỘT SỐ VẤN ĐỀ CHUNG VỀ DÂN TỘC VÀ QUAN HỆ DÂN TỘC TRÊN THẾ GIỚI	13
1.1. Khái niệm dân tộc	13
1.1.1. Khái niệm dân tộc theo nghĩa tộc người	14
1.1.2. Khái niệm dân tộc theo nghĩa quốc gia dân tộc	15
1.2. Quan hệ dân tộc	20
1.2.1. Khái niệm quan hệ dân tộc và các yếu tố ảnh hưởng đến quan hệ dân tộc	20
1.2.2. Hai xu hướng khách quan của sự phát triển quan hệ dân tộc	23
1.2.3. Cương lĩnh dân tộc của chủ nghĩa Mác - Lênin	27
1.3. Khái quát tình hình dân tộc và quan hệ dân tộc trên thế giới	31
1.3.1. Tình hình dân tộc trên thế giới	31
1.3.2. Tình hình quan hệ dân tộc trên thế giới	32
1.3.3. Khuynh hướng vận động của quan hệ dân tộc hiện nay	38
Tóm tắt chương 1	43
Tài liệu đọc thêm chương 1	44
Câu hỏi ôn tập chương 1	45

Chương 2. VẤN ĐỀ CƠ BẢN VỀ DÂN TỘC Ở VIỆT NAM.....	47
2.1. Thành phần các dân tộc.....	47
2.1.1. Việt Nam là một quốc gia đa dân tộc.....	47
2.1.2. Quy mô dân số của các dân tộc không đồng đều...	49
2.2. Đặc điểm cơ bản của các dân tộc ở Việt Nam.....	52
2.2.1. Các dân tộc ở Việt Nam có truyền thống đoàn kết...	52
2.2.2. Các dân tộc ở Việt Nam cư trú xen kẽ nhau.....	56
2.2.3. Các dân tộc thiểu số ở Việt Nam chủ yếu cư trú trên các địa bàn có vị trí chiến lược quan trọng.....	57
2.2.4. Các dân tộc ở Việt Nam có trình độ phát triển kinh tế - xã hội không đồng đều.....	62
2.2.5. Các dân tộc ở Việt Nam có bản sắc văn hóa riêng...	66
2.2.6. Có một bộ phận đông bào dân tộc thiểu số ở Việt Nam theo các tôn giáo khác nhau.....	70
2.3. Quan hệ dân tộc ở Việt Nam hiện nay.....	73
2.3.1. Dân tộc với vấn đề lãnh thổ và địa bàn cư trú....	73
2.3.2. Dân tộc với văn hóa.....	74
2.3.3. Dân tộc với vấn đề tín ngưỡng, tôn giáo.....	78
Tóm tắt chương 2.....	80
Tài liệu đọc thêm chương 2.....	81
Câu hỏi ôn tập chương 2.....	82
Chương 3. QUẢN LÝ NHÀ NƯỚC VỀ CÔNG TÁC DÂN TỘC Ở VIỆT NAM.....	83
3.1. Quan điểm, nguyên tắc cơ bản của Đảng và Nhà nước Việt Nam về vấn đề dân tộc và công tác dân tộc.....	83
3.1.1. Quan điểm cơ bản của Đảng và Nhà nước Việt Nam về vấn đề dân tộc và công tác dân tộc.....	83
3.1.2. Nguyên tắc cơ bản của Đảng và Nhà nước Việt Nam về vấn đề dân tộc và công tác dân tộc.....	89
3.2. Nội dung quản lý nhà nước về công tác dân tộc ở Việt Nam.....	93

3.3. Nội dung quản lý nhà nước đối với vùng dân tộc thiểu số và miền núi trong giai đoạn hiện nay	96
3.3.1. Phát triển kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa phù hợp với đặc điểm, điều kiện từng vùng, đảm bảo cho đồng bào các dân tộc khai thác thế mạnh của địa phương.....	97
3.3.2. Phát triển giáo dục và đào tạo, nâng cao chất lượng nguồn nhân lực, coi trọng bồi dưỡng đội ngũ cán bộ ở vùng đồng bào dân tộc thiểu số và miền núi.....	101
3.3.3. Bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa các dân tộc thiểu số.....	103
3.3.4. Thực hiện bình đẳng giới và giải quyết những vấn đề cấp thiết đối với phụ nữ và trẻ em vùng dân tộc thiểu số và miền núi.....	104
3.4. Một số chính sách cụ thể về phát triển vùng dân tộc thiểu số và miền núi.....	106
Tóm tắt chương 3.....	120
Tài liệu đọc thêm chương 3	121
Câu hỏi ôn tập chương 3	122
Chương 4. KHÁI QUÁT VỀ TÔN GIÁO VÀ TÌNH HÌNH TÔN GIÁO TRÊN THẾ GIỚI.....	123
4.1. Một số vấn đề lý luận về tôn giáo.....	123
4.1.1. Một số khái niệm cơ bản.....	123
4.1.2. Bản chất của tôn giáo.....	126
4.1.3. Nguồn gốc, tính chất, chức năng của tôn giáo..	128
4.1.4. Các hình thức tôn giáo trong lịch sử.....	136
4.2. Tình hình và xu thế vận động của tôn giáo trên thế giới hiện nay.....	139
4.2.1. Tình hình tôn giáo trên thế giới hiện nay	139
4.2.2. Xu thế vận động của tôn giáo trên thế giới hiện nay.....	141

Tóm tắt chương 4.....	150
Tài liệu đọc thêm chương 4.....	151
Câu hỏi ôn tập chương 4.....	152
Chương 5. NHỮNG VẤN ĐỀ CƠ BẢN VỀ TÔN GIÁO Ở VIỆT NAM.....	153
5.1. Đặc điểm tôn giáo ở Việt Nam.....	153
5.1.1. Việt Nam là quốc gia có nhiều hình thức tín ngưỡng, tôn giáo.....	153
5.1.2. Tính đan xen, hòa đồng của các tín ngưỡng, tôn giáo.....	154
5.1.3. Tính trội của yếu tố nữ trong hệ thống tín ngưỡng, tôn giáo.....	156
5.1.4. Đồng bào theo tôn giáo ở Việt Nam đa số là người dân lao động.....	157
5.1.5. Một số tôn giáo ở Việt Nam thường bị các thế lực phản động lợi dụng vì mục đích chính trị.....	158
5.2. Khái quát về một số tôn giáo ở Việt Nam.....	159
5.2.1. Phật giáo.....	159
5.2.2. Công giáo.....	164
5.2.3. Đạo Tin lành.....	170
5.2.4. Hồi giáo (Islam).....	174
5.2.5. Đạo Cao Đài.....	177
5.2.6. Phật giáo Hòa Hảo.....	180
5.3. Một số hình thức tín ngưỡng cơ bản ở Việt Nam.....	183
5.3.1. Tín ngưỡng thờ cúng tổ tiên.....	183
5.3.2. Tín ngưỡng thờ Thành hoàng.....	184
5.3.3. Tín ngưỡng thờ Mẫu ở Việt Nam.....	186
Tóm tắt chương 5.....	190
Tài liệu đọc thêm chương 5.....	191
Câu hỏi ôn tập chương 5.....	192

Chương 6. QUẢN LÝ NHÀ NƯỚC VỀ TÔN GIÁO Ở VIỆT NAM.....	193
6.1. Quan điểm, nguyên tắc giải quyết vấn đề tôn giáo của Đảng Cộng sản Việt Nam.....	194
6.1.1. Quan điểm giải quyết vấn đề tín ngưỡng, tôn giáo.....	194
6.1.2. Nguyên tắc giải quyết vấn đề tín ngưỡng, tôn giáo của Đảng Cộng sản Việt Nam.....	202
6.2. Chính sách của Nhà nước đối với tín ngưỡng, tôn giáo.....	204
6.2.1. Quyền và giới hạn quyền tự do tín ngưỡng, tôn giáo.....	205
6.2.2. Trách nhiệm của Nhà nước và Mặt trận Tổ quốc Việt Nam trong việc bảo đảm quyền tự do tín ngưỡng, tôn giáo của nhân dân.....	207
6.2.3. Các chính sách đối với tín ngưỡng, tôn giáo.....	208
6.2.4. Quy định quản lý nhà nước về tín ngưỡng, tôn giáo.....	212
6.3. Thực hiện chính sách, pháp luật về tín ngưỡng, tôn giáo - Thực trạng, vấn đề đặt ra và định hướng nâng cao hiệu quả thực hiện chính sách.....	214
6.3.1. Thực trạng thực hiện chính sách, pháp luật về tín ngưỡng, tôn giáo.....	214
6.3.2. Vấn đề đặt ra từ việc thực hiện chính sách, pháp luật về tín ngưỡng, tôn giáo hiện nay.....	217
6.3.3. Định hướng nâng cao hiệu quả thực hiện chính sách, pháp luật về tín ngưỡng, tôn giáo.....	220
Tóm tắt chương 6.....	225
Tài liệu đọc thêm chương 6.....	226
Câu hỏi ôn tập chương 6.....	227
TÀI LIỆU THAM KHẢO.....	229

LỜI NÓI ĐẦU

Trong nội bộ một quốc gia, giữa dân tộc và tôn giáo có sự liên kết, tác động qua lại, chi phối lẫn nhau. Quản lý nhà nước về dân tộc và tôn giáo có ảnh hưởng lớn đến mọi lĩnh vực trong đời sống xã hội của mỗi quốc gia, đặc biệt là một quốc gia đa dân tộc, đa tôn giáo như Việt Nam.

Thời gian gần đây, ở nhiều nước, nhiều nơi trên thế giới nổi lên xu hướng xung đột dân tộc, tôn giáo, thậm chí dẫn đến bùng phát các cuộc nội chiến. Trong bối cảnh đó, cần phải nghiên cứu một cách khoa học và toàn diện các vấn đề liên quan đến quản lý nhà nước về dân tộc và tôn giáo, để một mặt phát huy những giá trị tốt đẹp của các dân tộc và những giá trị đạo đức, văn hóa của các tôn giáo ở Việt Nam, mặt khác để đảm bảo sự ổn định chính trị và phát triển bền vững của đất nước.

Quản lý nhà nước về dân tộc và tôn giáo là học phần bắt buộc thuộc khối kiến thức chuyên ngành của chương trình đào tạo cử nhân Quản lý nhà nước. Học phần này trang bị cho sinh viên những kiến thức cơ bản về quản lý nhà nước đối với dân tộc và tôn giáo ở Việt Nam; củng cố, bồi dưỡng lý luận chính trị cho sinh viên về đường lối, chủ trương, chính sách của Đảng và Nhà nước; rèn luyện cho sinh viên kỹ năng quản lý về dân tộc và tôn giáo cũng như xử lý các tình huống chính trị liên quan đến vấn đề dân tộc và tôn giáo.

Nội dung *Giáo trình Quản lý nhà nước về dân tộc và tôn giáo* gồm 6 chương, trong đó: Chương 1 trình bày một số vấn đề chung về dân tộc và quan hệ dân tộc trên thế giới; Chương 2 trình bày các vấn đề cơ bản về dân tộc ở Việt Nam; Chương 3 trình bày các nội

dung liên quan đến quản lý nhà nước về công tác dân tộc ở Việt Nam; Chương 4 trình bày khái quát về tôn giáo và tình hình tôn giáo trên thế giới; Chương 5 trình bày những vấn đề cơ bản về tôn giáo ở Việt Nam; Chương 6 trình bày các nội dung quản lý nhà nước về tôn giáo ở Việt Nam.

Giáo trình đã hệ thống hóa các vấn đề cơ bản về dân tộc và tôn giáo có quan hệ đến hoạt động quản lý của Nhà nước; những quan điểm, chính sách của Đảng và Nhà nước về dân tộc và tôn giáo; các nội dung và phương thức quản lý nhà nước đối với công tác dân tộc và hoạt động tôn giáo. Không chỉ xét từ góc độ quản lý nhà nước, giáo trình còn mở rộng cách tiếp cận vấn đề ở các góc độ chính trị học, chính sách công và quan hệ quốc tế. Giáo trình cũng khai thác các tình huống nghiên cứu điển hình có tính cập nhật, thời sự; xây dựng các bài tập tình huống, câu hỏi thảo luận có tính gợi mở để kích thích sinh viên khám phá các ý tưởng, phát hiện và xác định vấn đề nảy sinh, tự đề xuất các giả thuyết và lựa chọn giải pháp.

Đầu mỗi chương có *Mục tiêu*, nêu những chuẩn kiến thức, kỹ năng mà người học cần đạt được khi kết thúc chương đó, tùy thuộc vào nội dung trình bày trong chương. Cuối mỗi chương có *Tóm tắt* các nội dung chính đã trình bày và danh mục *Tài liệu đọc thêm*, yêu cầu sinh viên tìm đọc để củng cố, tìm hiểu sâu hơn những kiến thức vừa trình bày. Sau đó là hệ thống *Câu hỏi ôn tập* giúp sinh viên tự kiểm tra, đánh giá kết quả học tập của bản thân, đối chiếu mục tiêu để điều chỉnh kế hoạch học tập hiệu quả hơn.

Giáo trình được biên soạn dưới sự chủ biên của TS. Vũ Thị Phương Lê, trong đó: nội dung Chương 1 và Chương 2 do TS. Nguyễn Thị Lê Vinh biên soạn; Chương 3 và Chương 4 do TS. Vũ Thị Phương Lê biên soạn; Chương 5 và Chương 6 do TS. Trương Thị Phương Thảo biên soạn.

Trong quá trình biên soạn, chúng tôi đã tham khảo và sử dụng các tài liệu của Học viện Chính trị quốc gia Hồ Chí Minh, Đại học Quốc gia Hà Nội, Học viện Hành chính Quốc gia, Viện

Nghiên cứu tôn giáo, Viện Hàn lâm Khoa học xã hội Việt Nam, Ban Tuyên giáo Trung ương Đảng, Ban Tôn giáo Chính phủ, Ủy ban Dân tộc cùng nhiều tài liệu trong và ngoài nước khác.

Mặc dù đối tượng phục vụ chủ yếu là sinh viên ngành *Quản lý nhà nước* nhưng Giáo trình cũng có thể dùng làm tài liệu tham khảo và học tập cho sinh viên các ngành *Chính trị học, Chính sách công* và các ngành có liên quan. Trong quá trình biên soạn và xuất bản, chắc chắn cuốn sách sẽ không tránh khỏi những hạn chế, thiếu sót. Các tác giả mong nhận được ý kiến đóng góp của bạn đọc để hoàn thiện trong lần tái bản gần nhất. Mọi ý kiến xin gửi về cho đại diện tập thể tác giả theo địa chỉ: levtp@vinhuni.edu.vn hoặc Nhà xuất bản Đại học Vinh theo địa chỉ nxbdhv@vinhuni.edu.vn.

Chúng tôi chân thành cảm ơn!

Xuân 2023

Vũ Thị Phương Lê

NHÀ XUẤT BẢN ĐẠI HỌC VINH
182 Lê Duẩn, Vinh, Nghệ An
ĐT: 0238. 3551 345 (Máy lẻ: 312) - Fax: 0238. 3855 269
Email: nxbdhv@vinhuni.edu.vn

GIÁO TRÌNH QUẢN LÝ NHÀ NƯỚC VỀ DÂN TỘC VÀ TÔN GIÁO

Chịu trách nhiệm nội dung và xuất bản:

Giám đốc kiêm Tổng biên tập
PGS.TS. NGUYỄN HỒNG QUẢNG

Chịu trách nhiệm nội dung khoa học:

HỘI ĐỒNG NGHIỆM THU TRƯỜNG ĐẠI HỌC VINH

Người nhận xét:

PGS.TS. TRẦN ĐĂNG SINH - PGS.TS. ĐINH THẾ ĐỊNH

Biên tập:

VÔ THỊ HOÀI THƯƠNG

Bìa, trình bày:

HỒNG DƯƠNG

Sửa bản in:

TÁC GIẢ

ISBN: 978-604-923-690-7

In 250 cuốn, khổ 16 x 24cm tại Công ty Cổ phần In Hà Tĩnh
Số 153 Hà Huy Tập, thành phố Hà Tĩnh
Đăng ký kế hoạch xuất bản số: 325-2023/CXBIPH/1-01/ĐHV
Quyết định xuất bản số: 02-2023/QĐXB-NXB ngày 14 tháng 2 năm 2023
In xong và nộp lưu chiểu Quý I năm 2023